

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Az ódon sir szava a bibliai csudák ujdon sirjához.

(Folyt. és vége.)

Nem lehet tudni komolyan beszél-e a nt. esperes ur; mert ő olykor tréfálni is szokott.

De hát semmikép sem lehet elmenni észjárásán. Ugyanis:

Előbb az fájt neki, hogy a bibliai Isten magát korlátozza ama lángban (a mi, mint láttuk nem történt meg), de mindjárt a rá következő sorban meg az fájt neki, hogy magát absolute nem korlátozza, s kész az ő kedves népeért Faraót seregestől a tengerbe fojtani. „Ekkor okvetetlen vétkezik“ Kozma ur szerint, s így a biblia Istene nem lehet Kozma ur Istene.

De ha az Isten Kozma ur szerint vétkezett, midőn világválságot hordozó népét mindenhatóságával fedezte, s melyben tette a javithatlan megátalkodottságot, mely ama szegény elsanyart nép két százados keserű rabszolgaságával sem elégedett meg, hanem annak gyermekeivel a krokodilokat hizlalta évekig: hol lesz akkor az igazságos Isten? Vagy talán ama népgyalázó kegyetlenség méltó megbüntetése is bűn-e? — Vagy az fájt Kozma urnak, hogy elvette a bűnösöktől az életet? Csak azt vette el, a mit adott. Rendelkezhetett azoknak élete felett, kik világfejlési magasabb céljainak makaesul utjába veték magokat. A kik végzetének (világterve menetelének) utjába esnek, eltiportattak, egyesek és nemzetek. Faraók és Napóleonok. A történelem erről többet beszélhet. — Senki sem játszhatik vele, sem a f. sz. esperes, sem a dombrádi ódon sir. — Már hiába Isten marad az élet és halál szabados ura örökké. Ezen nem változtathatunk, de nem is absurdum az eszméjében, ha az isteni absolutum, mint önmagában és önmagáért létező valóság absolute intézkedik, ha már a világ teremtésében tényben nyilatkozott ez eszme, akkor sem lesz absurdum, ha egy oly tényben nyilatkozik, melybe egy Faraónak kell befűlni.

Tovább Kozma ur a biblia Istent változandósággal is vádolja, s azért így szól:

„Mi keresztyének (bibliával vagy biblia nélkül?) azt hiszszük, hogy az Isten az ma, a ki volt öröktől fogva. Miért változott tehát úgy meg, hogy most soha sem tesz csudát?“

Igy beszéltek egykor a farizeusok is az Urral, folytonosan jeleket kértek.

Ez már Kozma urnak theológiai argumentuma az evangélium Istene ellen.

Az volna tulajdonképen a kérdés, hogy vajjon azok a cávillált bibliai csudák merő szeszélyből, s a mindenhatóság léha fitogtatásából történtek-e, vagy magasabb világháztartási célokból?

Hogy az elsőből történtek volna, arra ugyan nem sikerül Kozma urnak az egész f. szabolcsból egyetlen egy lelkészt is fogni. Tehát oda fogunk egyhangulag szavazni, hogy azok magasabb világháztartási célokból történtek.

Mindig annyi történik és nem több, sem kevesebb e téren, mint a mennyi a világigazgató Isten bölcs belátása szerint absolute szükséges, és elég. A multak tanával táplálkozhatnak sokáig azok, a kik őszintén tanulni akarnak.

Ma az értelemfejlettség oly előhaladott, hogy ama táplálatot a jelen szükségletéhez képest bőven kiképezheti. Még nincs csudára szükség, azért nincs csuda.

Különben egy nagy nevű német író azt jegyzi meg: „Ohne Wunder gibt's keinen Glauben; denn er selber ist ein Wunder gegen das Aeussere gekehrt, wie ein biblisches gegen das Innere. — Allem Grossen, was euch vorkommt, müsst ihr einen Sonnenblitz des Ursprungs zugestehen. J. P. Richter. Levana, oder Erziehungslehre.“

Már a mi a khristianismust illeti, mindjárt kezdeténél nem nélkülözhetjük a csudák legnagyobbikát; mert ez a legnagyobb az evangéliumban, az Ige megtestesülése, a mi a biblia szerint isteni egyenes actio ténye. Oly vallásnál, melynek kezdete a csudák legnagyobbika tagadni a csudákat, tesz, megtámadni alapjában magát a rendszert. Itt új teremtéssel találkozunk, mely fontosságával meghaladja az első. Hogy ez új teremtés volt azt nemcsak a biblia mondja, hanem a történelem is, mely azon pontnál új időt kezdett meg.

Mi, kik evangéliumi keresztyének vagyunk, nem mellőzhetjük a bibliai csudák tanítását, a nélkül, hogy implicite magát a rendszert is gyökerében meg ne ingatnók; mert e csudakezdet őszinte hite nélkül nincs realis keresztyénség. Jézus nélkülözni fogja krisztusi minőségét, pedig, üdvi szempontból ez a fődolog, s ezt fel nem adhatjuk az egész világért sem!

Ezek felett a f. sz. esperes támadásánál feleslegesnek tartotta arra is ügyelni, hogy valamint minden országnak, úgy az istenorshágnak is sajátos oekonomiája van, és hogy minden ország életoekonomiája arányában nyilatkozik. Azon cosmicus törvény, melyet a bölcsészet így nevez: „Lex minimi“, melyet e tétel formuláz: „In natura nihil est superflui.“ Kell, hogy meg legyen az Isten országában is. S így itt sem szabad többnek történni, mint a mennyi absolute szükségés.

Higye el nt. ur, nem csak én mondom, hanem a biblia is (mely kell, hogy minden prot. embernek, s így még az esperesnek is szent könyve, Charta magnája legyen, melyért éljen és haljon), hogy a Krisztus egyházában mindaddig voltak csudák, míg azok az egyházépitésre, s országképzésre szükségesek voltak.

De mint Pál apostol tanítja, a sz. Léleknek nemcsak csudatevési charismája, hanem számos más kegyadományai is vannak, melyeket az idők szükségéhez képest kiosztogat.

Igy az jelenleg oly charismát osztogat, melyet nem osztogatott az apostoli napokban, legalább nem a jelenkori arányban.

Tehát a sz. Lélek mai nap is ép oly munkás az országépitésnél, mint az apostoli napokban

Soha a megelőző időkben az írásmagyarázati, és apologeticus irodalom oly nagy mérvű, oly élénk, oly átható nem volt, mint korunkban.

A sz. Léleknek ezen kegyadománya, higye el esperes ur, van oly értékű, mint a csudatevés adománya.

Nagy gyarlóság egy egyházi hivatalnok részéről az Istentől azt követelni, hogy földi gyermekeit mindig egyenlő táppal táplálja. Ezt a legtudatlanabb szülő sem teszi, miért követeli tehát azt Istentől a f. szabócsi esperes?

De hát mindez csak megjárna még, az azonban már sulyosabb és szomorubb, hogy az evangéliumilag reformált egyház egyik esperese annyira engedi magát ragadtatni, miszerint a bibliai csudákat egy kategóriába helyezi a nagyváradi ordáliák nyers játékaival, állítván kihívólag, hogy a ki a bibliai csudákat elhiszi, annak velle nolle el kell hinni az ordáliák vad játékait is.

E tárgynál van szerencsém felhozni, hogy sokkal helyesebb lett volna, ha a f. sz. esperes egy elismert nevű, és elfogadott irányu theolog tanát idézte volna ellenem, hanem hát ezt előbb olvasni is kellett volna, az pedig, mond-

hatom, fárasztóbb munka, mint a len és kendertermelés, a mihez azután én nem értek, azonban a nagy némettheológia remekeit nemcsak olvastam, hanem tanulmányoztam is. De már sem Strauss, sem Baur kétségkívül csudás tudományu műveiben nem találkoztam soha azon vakmerő állítással, hogy a ki a bibliai csudákat elhiszi, annak hinni kell az ordáliákban is.

Kétségtelen az, hogy az ordáliák drámáit végig lapozgatni mulattatóbb valami, mint valamely systematicus theológiának átolvasása. A f. sz. esperes a dolog könnyebb végét választotta. Ő mulatott, míg mások izzadtak.

Nem mellőzhetem e tárgynál kifejezni azt, hogy a bibliai csudákat, melyek a gondviselés körébe eső isteni erőtények, az ordáliákkal egy kategóriába sorolni csak azért, mert a f. sz. esperes azokat babonás hitre vezetőknél tartja, nemcsak bünyös könnyelműség bárki ember fiától, hanem határozottan lelketlenség is. Mivel pedig e bünt az egyház hivatalos megbízottja követte el nyilvánosan, azt egyszerűen az egyház tanállománya felett örökös egyházkerülethez utasítom megítélés végett, hogy ott legyen alkalma az esperes urnak hivatkozni azon akadémiaakra, hol a nyirbátori tant tanítják, melyeket Mr. Verne hihetőleg a holdban felfedezett.

Továbbá van a f. sz. esperes azon közleményében, melyben a bibliai csudákat kigunyolta, oly pont is, mely az írás sajátos magyarázatáról, s arról szól hogy a sz. könyvek írói saját koruk és egyéniségök balvéleményeiből vittek be a sz. könyvek szövegébe oly előadásokat, melyek a mai kor fejlettsége mellett hitelességüket teljesen elvesztették.

Bátor leszek elsőben az írásra, azután annak ajánlott magyarázatára reflectálni.

Miután pedig a nt. esperes ur a hely. confessio tiszteletben tartására felesküdt: tehát e tárgynál elsőben is a confessióra hivatkozom:

§. 1 Credimus, et confitemur Scripturas Canonicas sanctorum prophetarum et apostolorum utriusque testamenti ipsum verum esse verbum Dei, et auctoritatem sufficientem ex semetipsis (nem a mai kor fejlettségéből!!) non ex hominibus habere! Nam Deus ipse locutus patribus, prophetis, et apostolis, et loquitur adhuc nobis per Scripturas sanctas. — — — Distincte a Deo praeceptum est ne ei aliquid addatur, vel detrahatur!

Azok tehát, a kik a hely. hitvallásu egyházat szervezték, mindjárt az első §-ban ellenmondanak Kozma urnak, ki magát a hely. hitv. egyház egyik esperesének tartja. Már ha Kozma urnak igaza van: úgy mindenesetre két egymástól különböző h. h. egyháznak kell lenni.

Az ősz egyházszervezők azt mondják, hogy nem szabad abból az írásból valamit kényünk-kedvünk szerint kitérűlni. Isten beszél ott minden időknek, még a mai kornak

is. De Kozma ur azt mondja, hogy a sz. írók saját koruk és egyéniségök balvéleményét is becsempészték oda: tehát van abban kitörülni való is.

Felső sz. esperes ur nem látszik reflectálni azon egyszerű körülményre, hogy igaz ugyan, miszerint az önközlő isteni szellem nem szünteti meg a közlés actusában a kijelentést fogadó ember egyéniségét, nem teszi őt passiv géppé (mint ezt egykor hívék), hanem mégis tesz valamit esperes ur, azt t. i. a mi annál a kigunyolt csipkebokornál megtörtént... azt mondja ugyanis a kijelentést fogadó egyénnek: „Vesd le a sarudat!”

Tehát lássa esperes ur, az Isten annak az írói egyéniségnek, mielőtt ez a munkához fogna, mond valami mást is előzetesen: „Vesd le egyéniséged poros saruit; mert a por, melyet magaddal a szent helyig hoztál, nem tartozik a te realis egyéniségedhez, a melylyel nekem dolgom lesz.”

A sz. íróktól nem lehet megtagadni az isteni segedelmet!

Pál és Péter apostolok legalább azon meggyőződésnek is adtak kifejezést, hogy a sz. Lélektől ihletve szóltak az Isten sz. emberei.

Már a helv. hitv. egyház ragaszkodni fog ezen apostolokhoz jobban mint a mai korhoz. Azt hiszem, ezt helyesen és öntudatosan teszi.

Különben a sz. írást illetőleg veszek magamnak alkalmat egy heidelbergi hittanára is hivatkozni. Ez a közvetítő theologia egyik kitünő alakja. Ez Rothe. Azt mondja a bibliáról.

„... es muss hingefügt werden, dass nichtsdestoweniger eben die heilige Schrift selbst doch auch wieder auf die natürlichste Weise von der Welt in uns die Vorstellung veranlasst, dass sie ein inspirirtes Buch sei. Wenigstens auf dem Boden der evangelisch christlichen Frömmigkeit kann diess nicht zweifelhaft sein. Wenn irgend ein Dogma religiöse Wurzeln hat, so der Lehrsatz von der Eingebung der Bibel.“

Azután pár sorral alább bátorodik állítani még a mai nagy fejlettségű korrall szemközt is: (E tudós nem rég halt meg!)

„Die heilige Schrift ein in seiner Art einziges Agens und Medium der heilkräftigen Wirksamkeit Gottes auf ihn (t. i. auf einen wahrhaft evangelischen Christen) war, und fort und fort ist.“

Ezen Rothe még tovább halad, s elmondja, hogy minő jellemű az az Inspiratio a sz. íróknál: „az nem csak wunderbares Ineinanderspielen und Ineinanderverfliessen, sondern Ineinander wohnen (Immaniren) des Göttlichen, und des Menschlichen.“

Már kérem alásán az isteni és emberegényi ily módu összehatásánál minő következetességgel lehet azt állítani, hogy a sz. írók saját, és koruk babonás balvéleményeiket bevegítették az isteni közlemények közé?

Játszik tehát kétségkívül a szent írók írói tevékenységében az emberi is, de nem a babonás balvélemény, hanem az isteninek belegényi megtapasztalása és érzése. És ez nagyon jól van így.

Riehm Rothenak barátja ezt írja neki e tárgynál (nevezetesen szó levén Róm. VIII. 31—39-ről):

„Wie viel ginge Ihnen verloren, wenn Sie darin Worte des h. Geistes aber nicht den Ausdruck der eigensten, innersten Glaubenserfahrung des Apostels erkennen wollten.“

Sőt Rothe nem kételkedik a bibliát „gottmenschliches

Werknek“ tekinteni, a melyben die Gedanken des Gottesgeistes waren die des Menschengeistes geworden.

Minő egészen másként beszél ez a heidelbergi szabadelvű hittudós, mint a f. sz. esperes!

Valóban a német nagy theológok közül senki sem tart e tárgynál Kozma urral.

Lessing (6, 541. l.), Schleiermacher (128. §.), Daub (Die dogmatische Theologie jetziger Zeit 125. l.) Marheineke (Jahrbücher 1820. 477. l.) a biblia tartalmáról így nyilatkoznak:

„A mi a bibliában van, azért van ott, mivel igaz és keresztényi.“

Ine ezen monumentális ódon sirok egészen másként beszélnek, mint Kozma ur orthodoxyája.

Holtzmann, egy még most is élő heidelbergi hittanár pedig azt mondja (Canon u. Tradition 406. lap):

„A mi a bibliában van, az igaz; a subjectivumból és formaléből előre az objectivum realitására huzva következtetést: „a mi igaz, ott áll a bibliában.“ Ezt a Verein tagja mondja Kozma ur!!

Nitsch hittanár: „A biblia nem véletlenes, hanem szükség hatása, munkássága az Igazságnak.“

Hol van az az orthoxia, mely azt tanítaná, a mit Kozma ur rá fog, hogy a szent írók közleményeikbe balvéleményeket is csempészték be?

Az már egészen más, ha némely íráshelyek adulteratiójáról, vagy interpolatiójáról van szó. Ez nem a sz. írók hibája, hanem a copirozóké. Azonban a kritika ezen helyeket egytől egyig ismeri, de a bibliai csudák a kritikusok által sohasem soroltattak ezen helyek közé.

Tehát még a kritika sem szavazza meg Kozma ur állítását.

Most már áttérek a f. szabolcsi esperes írásmagyarázati ajánlatára, mely szerinte egyenlő jó, possibilium omnium optima interpretatio.

„A csudák annak csak romlására lehetnek — *αὐτὸς ἔφα* — azért mind régibb, mind újabb tudósok (egyet sem nevez. Ez a legkényelmesebb) törekedtek a bibliai csudákat természetes uton kimagyarázni. Némely csudákat szellemi értelemre vinni p. o. a vakok, sánták meggyógyítását a szellemi vakok, és sántákra átvive, a csuda élet tompítani. — Hajszálat sem görbitette meg az orthodoxyának, mely vallja (hol? melyik orthoxia?), hogy a sz. könyvek írói saját koruk, és egyéniségök balvéleményeiből vittek be a sz. könyvekbe“ stb.

Itt elsőben is, miután helv. hitv. esperessel van dolgom, a Helvetica Confessióra kell hivatkoznom, hiszen erre fel esküdtt!

Ezen Confessio „De interpretandis Scripturis“ így szól:

§. 2. Scripturas sanctas, dixit ap. Petrus non esse interpretationis privatae!! (II. Pét I. 20.) Proinde non probamus interpretationes quas libet!! Unde nec pro vera aut genuina scripturarum interpretatione agnoscimus eum, quem vocant Romanae Ecclesiae, sed illam duntaxat pro orthodoxa et genuina agnoscimus, quae ex ipsis est petita scripturis.

Tehát azon önkényes magyarázatot, a melylyel a nyers rationalismus korában az ember rámagyarázta az írásra saját nézetét, a h. h. orthoxia soha sem fogadta el.

A megállapított tudományos prot. írásmagyarázat a „sensus literalis“-on kívül mást el nem fogadott. A sensus spiritua-

lis, internus, mysticus, a római theológiában szerepelt ugyan, de a prot. orthodoxiánál soha.

„Régi prot. meggyőződés az, hogy más értelmet, mint a betűit vagyis a betűkkel jelzett gondolatot tartani nem lehet az írásban, melyhez a nyelvészeti, és szókötési szabályok által eljuthatni.“ (Schmid, 52—54. l.)

„A nehezebb íráshelyek a világosabbakból magyarázandók.“ (Schweitzer, 219—228. l.)

„Az egész magyarázat pedig secundum analogiam fidei történjék.“ (Schmid, 46. l.)

„Ezen egyszerű szabályok ellenőrzik elég biztosan azon magyarázati önkényt, mely a hibásan teljesített organicus funkcióból származhatik.“ (Schweitzer, 223. l.)

„A betűértelem az egészséges alap.“ Holtzmann Canon u. Tradition.

„Egy az íráson kívül fekvő kulcsa a magyarázatnak tagadtatik.“ Schenkel, Christ. Dogm. I. 319.

Igy tanítanak az írásmagyarázatról a prot. hittanárok, és megrójják Bellarminust a r. k. hittudóst, a ki mondá az írás felől: „Varios sensus recipit, nec potest ipsa dicere, quis sit verus.“ — És ime a f. sz. h. h. esperes e tan felé gravitál erősen. — A lelkiismeret dolga! magán embernél! de az esperesnél válságos!

Végre a felső sz. esperes, midőn a kuruzslás, sirból feljáró lelkekről beszélt, megemlékezett még az angyalokról és ördögökről is, mint oly dolgokról, melyek korán megmételtyezik a lelket.

De hát a Helvetica Confessió, melyre ugyanazon esperes felesküdt, egészen mást tanít.

VII. §. „Docemus ergo angelos alios quidem perstitisse in obedientia, ac ad fidele Dei et hominum ministerium esse deputatos, alios vero sua sponte lapsos.“

Ugyanazon Confessio e tárgynál hivatkozik az írásra. (Ps. CIV. 4. Hebr. I. 14. Joan. VIII. 44.)

Szeretett hitfeleim, ti élő tagjai az evangéliumilag reformált egyháznak! Megjöttek a megpróbáltatás sötét napjai. Apáitok szent hite, mely virágzó egyházat és iskolákat, s magas erkölcsi életet teremtett, ma kigunyoltatik azok által, a kiknek annak védelmében meghalni lett volna kötelességök. Leginkább miattatok írom e sorokat.

Egyenes kihívás kellett oda, hogy személyes sérelmekre feleljek. De ha Kozma József csupán mint Kozma József támad meg, nem válaszolok azon avas limlomokra, melyek századok óta a régiség lomtárában rothadtak, és csupán neki tetszenek ujaknak. De miután ő, ki a theológiával szakilag soha nem foglalkozott, engem, ki első ifjúságomtól kezdve szakadatlanul a történelem, bölcsészet és istenészettel foglalkozom megvetőleg illetékesnek gúnyol — s miután ő azon limlomok után oda írta az esperesi címet is, mintha az firma lehetne oly állítások szentesítésére, melyeket a ker. öntudat mindenkor komolyan elutasított, felelnem kelle. Idegenszerű az, hogy istenészeti vitára lép s a természettudományra hivatkozik, bár ezzel szakilag oly kevésbé foglalkozik, ut figura docuit, mint az istenészettel. Nem kell neki se biblia, se Confessio, se tudományos theológia állításaihoz, csupán az esperesi cím... holott, ép ez legnagyobb bűne, hogy az evangéliumi egyház felesketett öre gúnyt űz a bibliából — vétkezéssel vádolja a biblia Istenét, ki a gondviselés és világigazgatás terén olykor mindenhatóságát is érvényesíti. Itt tovább hallgatnom lett volna, az övéhez hasonló bünt és botrányt elkövetni.

Az ódon sirnak felszólalni kelle. Az ódon sirnak tiltakozni kelle, midőn Istene kigunyoltatik.

Az ódon sirhoz, melynek lakója egészsége és anyagi jóléte kockáztatásával, nehéz, kínos áldozatokkal rakott magának néhány emléket, eljött ime a f. sz. esperes, s hozott magával e sirhoz, nem az elismerés drága kenetét (hiszen csak tizenöt kötet egyházirodalmi munkát adtam ki) hanem a gúny és megvetés szemetét. Ezt szórta amaz ódon sirra, a melyben az evangélium egyik napszámosa temetkezett.

Még a sir ódonsága sem birta visszariasztani a modern esperes gúnyorát!

Az archaeologok nagy tisztelettel viseltetnek az ódon sírok iránt; mert csak ott reménylik még feltalálhatni az örök méceset, mig az ujdun sírokban nem találhatni mást, mint iszonyatos tetétséget és szomorú rothadást.

Az ódon sir nem vár semmit e világtól mást mint feledést. A mit nyerhetett, azt megkapta bő mértékben: ott fekszik a mohos köveken a jelenkor kegyelete; a tövis korona, melyre a f. sz. esperes is vetett egy csomó szemetet, mondván: Ime én is megemlékeztem reád te ódon sir. Miért nem hallgatsz, ha sir vagy.

De hát e sirban még élet lobog.

Legions of angels can't confine me there.*) (Young.)

Én hiszem a feltámadást, és az örök életet. Ámen.**)

Dr. Heiszler József.

B E L F Ő L D.

Még egy pár szó a szalacsi lelkészválasztásról.

— Válaszul t. Czelder Márton urnak. —

„Valaki titeket meg ne csaljjon hitető beszéddel.“ Kol. II. 4.

Hivatalos kiküldetésben, hosszabb ideig távol lévén, nem válaszolhattam előbb tiszteletességednek a szalacsi lelkészválasztást illető felszólalására. Pedig midőn olvastam azt, azonnal elhatároztam némi felvilágosítással szolgálni, miután ugy tetszett nekem, hogy tiszteletességedet felszólalásában nem egyéni elfogultság, nem rokon- vagy ellenszenv, hanem tisztán és elvontan a választásügy iránti mély érdeklődés vezette. Csak abban hibáztott tiszteletességed, hogy a nagy apostol fenn idézett intését nem vévén figyelembe, hamis előzményekből indult ki, és így hamis következtetésre kellett jutnia, midőn t. Sass Károly urnak — mint alább ki fog tűnni — nagyon egyoldalú és igen elfogult előadására, „minden tisztelettel bár“, de egyszersmind minden tartózkodás nélkül, helyteleníté azon egyházme gyei határozatot, mely a kérdéses lelkészválasztást megerősítette, s kísértetni akarja véle az egyházkerületet, hogy szinte megerősitse, s legfelsőbb helyben hagyását adja a botrány és törvényellenességre.“ Kérem szépen, kemény szavak volnának ezek még akkor is, ha t. Sass Károly ur előadott nézetit többen is osztották volna, annyival inkább midőn ő azokkal egyedül állott az egész nem épen gyéren látogatott gyűlés elle-

*) „Az angyalok légiói nem zárhatnak engem oda.“ Youngtól.

***) Az erkölcsi szépség megható példája midőn az Istenige szolgái az Urért és egyházáért hitbuzgón emelik fel szavukat, tollukat. A kik az Uréi, ő hozzá csatlakozzanak s ne üssenek pártot ő ellene.

Szerk.

nében. Azt mondhatná ugyan erre tiszteletesség Phaedrussal : „Plus est in uno saepe quam turba boni.“ De hogy ezen tétel reá alkalmaztassék, t. Sass Károly ur talán maga sem fogja kívánni. Azonban bármilyen legyen is valakinek egyéni felfogása és alanyi meggyőződése, az itélethozásban mindig a tárgyilagos igazság megismerésére kell törekedni. De a t. Sass Károly ur előadása épen nem olyan, hogy abból a szalacsi ügyre vonatkozólag ilyen ismeret merítettethetnék, sőt úgy látszik sokkal inkább alkalmas, a nemcsak felületesen olvasó, hanem komolyan gondolkodó főket is félrevezetni, mint ezt a tiszteletesség példája igazolja. Azért szabad legyen nekem, mint a ki ez ügyet — mint annak előadója — minden mozzanatában ismerem, részint a tiszteletesség, részint a hasonló véleményre vezetettek felvilágosítása végett, egy kis szemlét tartanom t. Sass Károly ur előadása fölött, mellőzve azon részleteket, melyekre e Lapok igen tisztelt Szerkesztője alapos Észrevételeiben mind t. Sass Károly urnak, mind tiszteletességnek igen tapintatosan és a viszonyok teljes méltánylásával, de mindamellet is kimerítően megfelelt, a mit én annyivalinkább constatálhatok, mert azon „rábeszélő küldöttségnek“ magam is tagja lévén, én is mondtam annyit t. F. K. urnak, midőn a napi vizsgálat berekesztése után, mintegy tanácskerőleg hozzánk jött, és épen szalacsról elmeneteléről volt szó : „ha erre nézve engemet kérdezne t. ur, én azt felelném ciceróval : „Si me interrogas, non jubeo ; sed si me consulis, svadeo.“ N. t. küldött társam hasonló értelemben szólt, de korántsem oly indulatból, mint ezt t. Sass Károly ur és tiszteletesség gondolni látszik, hanem őszinte jóakarattal, és egészen azon szellemben, mint ez ügyre vonatkozólag az igen tisztelt szerkesztőség oly találóan nyilatkozott.

De lássuk már azon tétéleit t. Sass Károly urnak, melyek nem voltak még kellő értékökre visszavezetve.

T. Sass Károly ur mindjárt előadása kezdetén, akarva nem akarva, öntudatosan vagy öntudatlanul, de bizonyosan félrevezeti legalább egy részét olvasóinak, azon könnyen gyanút ébresztő kifejezéssel : „az ügy tárgyalása kezdetét vette az omegától visszafelé az alpháig.“ A mi az egész előadással egybevetve, jogosulttá teszi azon feltevést, hogy bizonyosan ez is valami különös ok miatt történt. Pedig ennek nagyon egyszerű és nagyon természetes oka volt. A szalacsi atyafiak közül nevezetesen némelyek a vizsgáló küldöttség eljárása ellen is panaszt adtak be. És e panaszlevél volt az ügyiratok közt az utolsó, tehát az omega. Alulírt előadó azon nézetben volt, hogy ha a vizsgáló küldöttség ellen beadott panasz alapos, akkor ítéletet hozni, — melynek épen a küldöttség munkálata szolgálhatta alapul, — nem lehet. Azért mindenkinek előtte a küldöttség elleni panasz fölött kell határozni. És e nézet — azt tartom — nem volt helytelen. Azért kellett a tárgyalást az omegától kezdeni. Miután pedig az összes ügyiratok felolvasása határozottatott, felolvasattak azok egymásután a mint következtek, minden vonatkozás vagy ellenvetés nélkül. És így t. Sass Károly urnak azon kijelentése is : „végre nagy ügygyel bajjal a választási jegyzőkönyv is felolvasatott,“ nem tisztán fejezi ki a valót, olyas valami értethetvén az alatt, mintha vagy az előadónak, vagy épen magának a gyűlésnek valami titkos érdeke lett volna abban, hogy azon jegyzőkönyv fel ne olvastassék. De hát ugyan mi lehetett volna az ?!! Én nem tudom. De teljesen meg vagyok róla győződve, hogy t. Sass Károly ur sem.

T. Sass Károly ur 4 pontban sorolja föl a szalacsi ügyre vonatkozó kifogásait.

„Az első passus — ugymond — a Szikszay-párt működése. Ezen párt ellen felterjesztetett, hogy itatással vásárolta a lelkeket, a fegyverrel ellátott tanítók vezérlése alatt ütőszerekkel felfegyverzett tömeg éjjeli tüntetésekkel s ütlegekkel terrorizálta a Buzás-féle pártot.“ Szintén a haja szála emelkedik az embernek ez iszonyatoságok hallatára, és még Cónonokra sincs szüksége, hogy elkárhoztassa azokat. Azért nem csuda, ha tiszteletesség is — ezeket olvasván — erősen felháborodott, mint felháborodott maga a nt. egyházmegye és ft. egyházkerület is, azon különbséggel, hogy felháborodásában nem ítél, hanem a feltérjesztés megvizsgálására küldöttséget rendelt, jól tudván, hogy minden bukott párt, főképp ha jó izgatási forrása van, könnyen talál és talál fel efféle badarságokat, melyek, mint a sötét helyeken termelt mérges gombák a verő napfényen, a komoly vizsgálat és igazságos ítélet világánál semmivé törpülnek. Egyébiránt a szalacsi első választást sem egyik, sem másik párt nem buktatta meg, hanem megbukott azért, mert — mint t. Sass Károly ur is kívánja — a szuperintendenciális végzések mérlegére tétetvén, nem állotta ki a lelkészválasztási szabályok 7-ik § a b) pontjának súlyát, mind a két részről számosan szavazván olyanok, kik egyházi adókat be nem fizették. Mi a küldöttségi vizsgálat által constatáltatván, mind a nt. egyházmegye, mind a ft. egyházkerület kénytelen volt a választást, minden más indok nélkül is, megsemmisíteni. A mit még ezen pontban a káplánról, és a 3-ik pontban az esperes eljárásáról mond t. Sass Károly ur, azokra — mint már fennebb említém — az igen tisztelt szerkesztőség „Észrevételeiben“ teljesen megfelelően, az olvasót további fejtegetéssel terhelni nem akarom.

A 2-ik pontban nagy súlyt látszik fektetni t. Sass Károly ur arra, hogy „mind a két választás alkalmával maga a küldöttség elnökösködött s vezette a választás ügyét.“ Én nem tudom, hogy az ügyiratokban — nem lévén azok nálam — minő viszonyzatban fordulnak elő ezek a szavak ; de azt jól tudom, és épen úgy tudja t. Sass Károly ur is, hogy a választási küldöttségek eljárása, akármilyen szót használjanak is annak megjelölésére, tényleg mindig ugyanaz. A honnan még eddig egy küldöttség eljárása sem kifogásoltatott, a szalacsié sem, a tisztelt ur kivételével, mindenki jól tudván, hogy ha a formában a szokott módtól némileg eltért is, a dolog lényegét illetőleg, az ottani viszonyokat tekintetbe véve, nagyon helyesen járt el. Mert épen ellenkezője áll annak, a mit ez eljárásra nézve t. Sass Károly ur előad. Nem is említve ugyanis azon absurdumot, hogy két majdnem egyenlő erejű, és éles ellentétben álló párt előtt a küldöttség, a szavazó czédulákat „minden ellenörködés nélkül“ tette-szedte volna, csak a czédulák alkalmazására nézve kívánom megjegyezni, hogy ezt épen azért tartotta a második küldöttség szükségesnek, hogy a titkos szavazást nemcsak névleg, hanem valósággal eszközölje, és ezáltal kikerülje azon vádat, melylyel az első választás méltán illetetett, hogy a szavazókra pressio gyakoroltatott, azáltal, hogy a választók tömegesen a szavazókhöz furakodván, titkos szavazásról szó sem lehetett. De candidationalis színezettel is miként birhatott volna a czédulák kiosztása ott, hol a választók már jóval azelőtt felállíták jelöltjeiket, a nélkül, hogy erre legkisebb befolyása is lett volna a küldöttségnek. A mely ezen kétségtelen tény biztos tudatában nem is tett egyebet, mint a választási szabályok feletti ellenörködés jogánál fogva úgy intézkedett, hogy a szabályok se a pártok ingerültsége, se az egyesekre gyakorolt pressio által meg ne sértessenek. És erre nézve a választási szabályok által rendelt titkos szavazásnak választó lapok általi eszközését gondol-

ván legczélszerűbbnek, azt el is határozta, de nem maga, és nem önkényesen, hanem előlegesen megbeszélve, az összes választók kivétel nélküli beleegyezésével. És így teljesen felesleges itt is a senki által meg nem sértett Cónonokra hivatkozni. A XIX. Canon felemlítése meg épen valódi anachronismus. Mert mit tartalmaz ez a Canon? Ama nem igen kedves emlékü „p a p m a r a s z t á s t”, melyen a miveltebb kor már régen túl tévén magát, nem hiszem hogy t. Sass Károly ur is komolyan akarná ismét életbeléptetni. Azért kár az ilyen idézetekkel szembekötösdit játszani; de még nagyobb kár a küldöttség tiszta és minden részrehajlást kizáró eljárását úgy tüntetni föl, mintha Isten tudja mi minden Cónonellenes dolgokat követett volna el.

Azonban t. Sass Károly ur nem elégszik meg még azzal sem, hogy a küldöttséget — mint láttuk — egészen méltatlanul, a szavazati lapok ellenörködés nélküli kezelésével, a szavazásra pressio gyakorlásával, és bizonyos candidationalis hajlamokkal vádolja; hanem széles rossz kedvében a traktust is magamagával ellenkezésbe jöttnek állítja, felhozván errenézve a bogyoszlói lelkészválasztást. És t. Sass Károly ur, mint igen közeli szomszéd, alaposan szólhat erről; de épen olyan alaposan szólhatok én is, mint a ki történetesen azon választásnál szintén egyik küldöttségi tag valék. A bogyoszlói lelkészválasztás, a ft. szuperintendentia által 1862-ben hozott választási szabályok után, legelső volt az érmelléki traktusban. Én, a ki ezen szabályok alkotásában, mint az előkészítő bizottság tagja, mint egyházmegyei tanácsbíró, mint ugyanakkor a szuperintendentiális gyűlésen az egyházmegye képviselője kezdettől fogva tényleges részt vettem, jól ismertem annak szellemét, tudtam különösen, hogy a titkos szavazásra fősulyt fektetett, annyira, hogy a választás alkalmával semmi felszólalásnak, annyivalinkább a felkiáltással választásnak hely nem adatott. A mitől — közbevetőleg legyen mondva — bizony kár volt később is eltérni. Sok botrányos jelenettől mentek maradtak volna a választások, a többek között a szalacsi első választás is.

Azt hinné az ember, nincs könnyebb, mint a titkos szavazást rendelő választási szabályt végrehajtani. És ime másfél évtized mulva is versengünk annak módja fölött. Én ugyan mindjárt az első alkalommal, a hivatolt bogyoszlói választáskor, tisztába jöttem az iránt, hogy titkos szavazás irni nem tudó választók által, legegyszerűbben és t. Sass Károly ur felfogásával ellenkezőleg, minden pressiót és minden candidationális színezetet teljesen kizárva, csakis szavazati lapok által gyakorolható. Még pedig hogy a legegységű ember is minél kevésbé tévedhessen meg, a lap csak kétféle legyen: fehér és fekete, igen és nem. Melyekkel, ha kirekesztőleg csak két egyénről van szó, mint Szalacson volt az eset, mindkét egyénre egyszerre lehet szavazni; de ha több jelölt van, akkor mindenikre külön-külön kell szavazni, akár sorshuzás által megállapított, akár betürendben, mint ez Bogyoszlón történt, teljes megnyugvásával a népnek, mely abban sem pressiót, sem candidatiót nem talált, de nem is találhatott; hanem találta azon egyszerű módot, mely a legszegényebb faluban is, minden nagy előkészület nélkül eszközölhető; és találta azon czélszerű módot, melylyel a titkos szavazás bizton kivihető.

Mindamellettt abban igaza van t. Sass Károly urnak, hogy a következő traktualis gyűlésen, mely a választás módját tüzetesebben tárgyalta, nem ez, hanem a szavazók jegyzőkönyvbe vezetésének módja fogadtatott el. De miért? Azért, mert a politikai áramlatok bebecsapkodtak egyházi életünkbe is, és né-

mely társunknak különösen tetszett, hogy az egyházi választások az országos képviselők választásának modorában történjenek. Nem vévén figyelembe, hogy a választók és választottak nevének együttes feljegyzése ellenkezik a titkos szavazás elvével, hogy a megyéken is, midőn titkos szavazást rendel a törvény, például fegyelmi esetekben, a szavazás nem a nevek feljegyzésével, mint a választásoknál, hanem lapok által eszközöltetik, mint a melyek által kiki saját benső meggyőződését legelfogulatlanabbul nyilváníthatja. Épen azért folyamodott a szalacsi második választási küldöttség is e módhoz, hogy a választás másik módja mellett az első választáskor történt botrányokat eltávoztassa. A mit annyivalinkább tehetett, mert épen a bogyoszlói választásban előzetes esete is volt. Melyről nem egészen szabatosan állítja t. Sass Károly ur, hogy a tractus nem helyeselte, mivel bizonyos concret esetben valamely eljárást helyeselni lehet még akkor is, ha általános szabályul valami helyesebbnek vélt állítatik fel. Így történt a bogyoszlói választással, melyet hogy mind a tractus, mind a szuperintendentia helyben hagyott, elég bizonyosága az, hogy az akkor, ily módon választott lelkész még most is ott vagyon. Tehát nem így áll a tétel, hogy a tractus a Bogyoszlón követett választási módot nem helyeselte, és ugyanazt Szalacson helyeselte; hanem Bogyoszlón helyeselve, Szalacson is helyeselnie kellett annyival inkább, mert a helyesebbnek vélt mód épen Szalacson helytelennek bizonyult, míg a Bogyoszlón követett eljárást az egész választó közönség teljes megnyugvással fogadta, mind a választás előtt, mind a választás után közvetlenül. Hogy később akadtak bölcsek, a kik a bukott párt részére ebből is érvet kovácsoltak és kiknek sás szemök ebben is hibát fedezett fel, azt, a mondottaknál fogva, a n. t. egyházmegyei közgyűlés figyelembe nem vehette, a ft. egyházkerület pedig még kevésbé teheti azt, midőn az általa hozott titkos szavazási szabályrendelet végrehajtásának kétségtelenül czélszerűbb módja támadtatik meg.

A 4-ik pontban a két vizsgáló küldöttséget és a tractus tanácsbírót helyezi vád alá t. Sass Károly ur. Az elsőt azért, mert az első választást megsemmisíttetni véleményezé. Pedig hogy véleménye helyes volt, mutatja az, miszerint mind a tractus, mind a szuperintendentia által elfogadtatott; a másodikat azért, mert „alaptalanak mondott minden vádat, mely a Szikszay-párt ellen bejelentetett, pedig mond indokolólag — a választási jegyzőkönyv nyíltan beismeri a küldöttség általi czédulák kiosztását s annak a választási ügyvezetését.” E tételre fennebb már bőven előadván észrevételeimet, nem szükség azokat itt ujolag ismételnem. E mellett a peres írományok — mond tovább — több helyen hangsúlyozzák az erőszakos korteskedést és kitüntetik a Szikszay-párt verekedését. Hiszen kérem, épen ezen hangsúlyozott vádak megvizsgálására ment ki a második küldöttség. De ha ezen vádak csak csak a türelmes papiroson voltak olyan hangsúlyosak, a vizsgálatnál pedig épenséggel nem bizonyítottak, a vizsgáló küldöttség mit tehetett mást, mint azokat alaptalanoknak nyilvánítani. És miután erről, a vizsgálati jegyzőkönyv felolvasásával, t. Sass Károly uron kívül, az egész közgyűlés maga is meggyőződött, mint bizonyosan a ft. egyházkerületi közgyűlés is meg fog győződni, mi történhetett más, mint a mit t. Sass Károly ur szintén vádképen akar mondani, hogy „az ügy befejeztetett a tanácsbírák által úgy hogy Szikszay választását megerősíttessék.” Vajjon miért ne erősítették volna meg!? Sőt kérdem, vajjon szabad lett volna-e meg nem erősíteniök? Hiszen maga a választási actus kifogástalanul folyt le, a később felerőszakolt kifogások hi-

vatalos vizsgálat folytán alaptalanoknak bizonyultak, az elválasztott egyénisége ellen talán t. Sass Károly ur maga sem tehet kifogást. Ily körülmények közt, vajjon nem épen a lett volna-e nemcsak az igazságnak, hanem egyfelől a jog, másfelől a kötelességnek is megsértése, ha e választás meg nem erősített volna? Én legalább úgy vagyok meggyőződve, hogy míg most csak t. Sass Károly ur kárhoztatja a tanácsbirói kart, akkor a nagy közönség tette volna azt, még pedig méltán, és azonfelül még saját öntudata is.

Mindezekből láthatja tiszteletességed, és láthatják mindazok, kiket ez ügy közelebbről vagy távolabbról érdekel, hogy az a „jus fortioris keze, mely a szalacsi papválasztásról — mint t. Sass Károly ur mondja — az alkotmányosság és vallásosság zománczát nagyon letörlötte“, csak a tisztelt ur felizgatott képzeletében létezik. Mert a ki a szalacsi lelkészválasztási eseményeken osztatlan figyelemmel végig tekint, vagy az ügyiratokat elfogulatlanul végig olvassa, kénytelen beismerni, hogy a hivatalos eljárást, vagyis t. Sass Károly urkét a jus fortiorist, eleitől végig részint a legönzetlenebb jóakarát, részint a legrészrehajlatlanabb igazságszeretetet jellemzi. S ha mindamellet is „az alkotmányosság és vallásosság zománcza“ sérülést szenvedett, ezt sem a hivatalos eljárások, sem a kik ezekben részt vettek, hanem azok okozták, a kik ezen eljárásokat szükségessé tettek.

A mondottak szolgáljanak egyszersmind feleletül t. Szikszay József ur felhívására is, azon megnyugtató kijelentéssel, hogy az egész ügyhalmazban semmi sincs, a mi őt legkevésbé is compromittálhatná.

Mindezeknél fogva, azt hiszem, hogy az a sötét nézet, melyre t. Sass Károly urnak, a szalacsi lelkészválasztást megvilágosító (?) czikke adott alkalmat, mind a választást, mind a választottat illetőleg tisztulni fog, és tiszteletességed, a kit a látszólagos igaztalanságok oly nemes haragra lebbantottak, az igazán lelkiismeretes és tisztán törvényes eljárást a maga valóságában szemlélve, meg fog nyugodni; sőt t. Sass Károly urról is fölteszem, hogy előadásom tárgyilagosságát kétségbe nem vonva, meg fog győződni a felől, hogy ha bár nevét ennek folytán többször felemlítém, az csak azért történt, mert neve ez ügygyel elválaszthatlanul össze volt fűződve, és így kénytelen valék gyakrabban felhozni, a nélkül hogy személyét illetni legkevésbé is akartam volna. — Amicus personae, inimicus causae. Azért béke velünk most és mindenha!

Dr. Miskolc y M i h á l y,
az érmelléki ref. egyházmegye v. tanács-
birája és jegyzője.

A budapesti m. kir. tudományegyetem tanárainak nyilatkozatai a gymn. oktatás eredménye felől.

A vallás és közoktatási miniszter az 1875. évben fölhevta a budapesti tudományegyetem tanácsát és egyes karait, hogy a többek közt, az előadások sikeréről s az összes haladásról nyujtsanak bizonyos tájékozást; hogy így a kormány, a törvényhozás sőt az egész ország ismerhesse, minő eredményeket képes felmutatni első tudományos tanintézete, s mily gyümölcsöket teremnek annak felvirágoztatására hozott áldozatai.

A tudományegyetem tanárai közül többenhiányosnak tartják azt a gymnasiumi képzettséget, melylyel a tanulók a felsőbb tudományok hallgatására lépnek át; nevezetesen a hittani kar kimondotta, hogy a tanítványok jó része, a középtanodából csak csekély ismeretet hoz magával, mely hiányt a tanárok, gyakori

kitérésekkel kénytelenek pótolni. Az alaphittan tanára általános nehézségül hozta fel a növendékeknek a latin nyelvben majdnem általános járatlanságát s míg e részben a középtanodából érkezett hiány némileg nem pótolatik, alig eszközölhető kellő eredmény; megjegyzendő, hogy a hittani karban az összes tanszéki előadások latin nyelven tartatnak. Az ujszövetségi magyarázat tanára a tanítványoknál az előismeretek hiányáról s hézagosságáról panaszkodván, „e részben — ugymond — a jelenlegi gymnasiumi előkészület körülbelül a semmivel azonos; minél inkább betöltik a középtanodai tanárok az országot tudományuk hangoztatásával, annál kevesebb látszik gyakran tanítványaikon meg abból; s nem ritka eset, hogy kitünően éretteknek nyilvánított ifjak görögül még olvasni sem tudnak, latinul is alig képesek magukat kifejezni, s az egyes digressiókat a profán történelem terén azon különös érdekeltséggel fogadják, melyet udjonat uj soha nem hallott dolgok szoktak bennünk kelteni.“

A magyar nyelv és irodalom tanára (Toldi) a felsőbb forum figyelmét kéri ki, hogy a gymnasium széptanilag nem eléggé előkészített ifjakat nyujt az egyetemnek, mióta a Thunrendszer által a Rhetorika és Poetika rendszeres és teljes előadása gymnasiumainkból kitiltatott, mit az irodalomtanár az irodalomtörténetben kénytelen feltenni s így kielégítőleg nem pótolhat. A vegytan tanára szerint pedig a vegytanban beható és sikeres gyakorlati tanításnak legfőbb nehézségeül mutatkozik a hiányos középtanodai előképzettség, melylyel a gyakornokok egyrésze az intézetbe lép. A tudományos kérdések tanulmányozásához szükséges módszer a tanulók nagy része előtt egészen ismeretlen sőt a középtanodai képzés nagy hiányánál fogva sok esetben e módszer iránt az érzék egyáltalában nincs kifejlődve.

Végül bár ha ide szorosán nem tartozik is, de mégis jellemző a magyar történelem tanárának nyilatkozata midőn így szól: az államvizsgálatoknál szembetűnő a joghallgatók történelmi tudományának csekélyisége, holott tagadhatatlan, hogy e tudomány általában s jelesen a hazai történelemnek: népesség, államterület, törvényhozás, alkotmány stb. szempontjaiból való ismerete és mindezeknek az európai hasonnemű viszonyokkal párhuzamba állítása — hasznos a joghallgatóknak. Épen azért ohajtandó volna, hogy Magyarország államéletének és mivelődésének ezer éves történelme, a joghallgatókra nézve, egy éven át, kötelezett vizsgálati tárgygyá tétessék.

A miniszteri jelentés ntán.

Nyilatkozat az ev. hithűség mellett.

Szerkesztő ur! Meg vagyok győződve, hogy egy kised egyház igénytelen lelkészének szava, nem nyom súlyt a modern theologusok és az evangéliom pártolói között folyó szellemi harcban. De azért Dr. Heiszler József urnak, az „Ev. Prot. Lap“ f. é. első számában közlött ezen felhívására: „elkerülhetlenül szükséges, hogy a háznak minden tagja érezze a vész komolyságát, mely a drága közt fenyegeti, álljon oda az erődítéshez. Hordja mindenki hűséggel, kegyelettel a középülethez homokszemeit. Nincs senki közöttünk, a ki két-három sornyi tiltakozást nem küldhetne lapunkba“, bátorodom én is tiltakozásomat nyilvánítani, a modern vallási eszméket terjesztő ref. lelkészek működése, különösen a f. szabolcsi ref. egyházmegye bibliai csudákra vonatkozó végzése, és azon végzést pártolók ellen, — mely tény annál elszomorítóbb, ha még az evangéliom szerinti igehirdetésre, magokat esküvel kötelezett lelkészek, és ezek felett örködni köteles egyházi hatóságok támogatásai mellett ho-

zatnak és terjesztetnek, — az ev. ref. egyházat megsemmisíteni törekvő modern határozatok, mert ezek által, valláserkölcsei szempontból, az eddignél üdvösebb cél el nem éretik; — ellenkezőleg, a lelkiismerettel mindedig békében élt, s a bibliához erősen ragaszkodott vallásos nép lelki nyugalmát örökre elröveljék. Ezen okokból magamévá teszem dr. Deiszler József urnak e Lap 5-ik számában közlött azon véleményét, hogy az egyházi főhatóságoknak hivatalos tisztok, a bibliától elpártolt ref. lelkészeket, ahhoz visszatéríteni, ha pedig ez lehetetlen, oda kell hatni, hogy az ő reformátorok példája szerint, lépjenek ki az ev. ref. egyház kebeléből, és alapítsanak meggyőződéseiket pártoló külön egyházat, mit nt. Révész Imre ur a „Figyelmezőben“ már régen sürget. Az egyszerű, de nem romlott falusi vallásos nép is, kárhozzát kiált a bibliaellenes tanok hirdetőire. Azért míg nem késő igyekezzenek azok, kik tehetik, a veszélyes áramlatnak gátat vetni. Én, mint Harsányi Sándor ur, minden bibliaellenes nyilatkozat és határozat ellen, a protestánsizmus érdekében tiltakozom.*)

Tisza-Adony, febr. 9. 1877.

C s é k e D á n i e l,
ref. lelképásztor.

Kerületi gyűlés ideje.

A tiszántúli reformált egyházkerület f. évi tavaszi közgyűlése ápril hó 19-én veendi kezdetét; tárgyai lesznek a felebbezett peres ügyeken kívül: az államsegély ügyében végleges határozat, a magyar reformált segély-egylet ügye, zsinattartás kérdése, a népiskolai tanterv megállapítása, lelkészi fizetés minimuma stb. A közgyűlést megelőző két nap: ápril 17-én és 18-án, lelkészképeségi vizsgák tartanak; a második lelkészképeségi vizsgára jelentkezők egyházi beszedet tartoznak készíteni I. Tim. VI. 20, 21. versei alapján: Óh Timótheus! a nálad letett ajándékot megőrizzed és eltávoztassad a beszédekben való haszontalan ujságokat és a hamis nevű tudományoknak ellenvetésit: melylyel némelyek kevélykedvén, a hit mellől eltévelyedtek. — Káté magyarázatot: a XXVI. urnapjáról, vagyis a LXIX—LXXI-ik kérdésekről, melyek a keresztségről, mint sákramentomról tárgyalnak. — A lelkészképeségi vizsgákat leteendő atyafiak ápril 16-án délután 3—5 óráig jelentkezzenek a püspöki hivatalban.

K Ü L Ö N F É L E K.

— A skót szabad egyház ismertetése című érdekes egyháztanulmány első ivét jelen számunkkal veszik e Lap olvasói rendkívüli mellékletül kedvezmény gyanánt. Ifju lelkészjelöltünk Csiky Lajos helyszínén, saját szem és tapasztalat után, s elsöranu forrásokból írta e sok tekintetben tanuságos ismertetést; a protestáns egyház iránt érdeklődők bizonyosan kedvesen fogadják, magyar nyelven

*) Minden „verbi divini minister“ főkötelessége bizonyosságot tenni a világ előtt is, ha kell, az evangyéliomi kijelentett igazságok mellett, s nem engedni, hogy a bibliát mythosok tárházának tüntessék fel némely állítólagos „tudományos modern“ rombolók „démolisseur“-ök, mint neveztetnek a Langianismus új profétái a mivelt külföldön.
Szerk.

magyar fő által önálló irodalmi műben s ily terjedelemben először levén alkalmuk a nagyérdemű és hatásu skót ref. szabad egyház eredetét, szervezetét s jelen állását szép egymásutánban átszemlélni. Együttal egy kegyeletes hálás tartozás némi csekély zálogául is szolgál e mű részünkről, az irántunk oly mélyen érdeklődő északi hitronok iránt.

— Figyelmező. Révész Imre „Magyar prot. egyházi és isk. Figyelmező“-je 8-ik évfolyam f. é. II. azaz februári füzetében Debreczenben megjelent (55—102 l.). Tartalma: I. Néhány szó egy alkotmányozó nemzeti zsinatról. Révész Imre. II. A protestánsizmus mint társadalmi elv, különös tekintettel Magyarországra. Váradi F. III. A confirmáció. Rác Miklós. IV. Egyháztörténelmi tárcza Révész Imre, Hoffer Endre és Rác Károly közleményei Dobozi Mihály, Fodor János, Apafi Mihály és gróf Rédey Ferencz korából. V. Egyházi krónika. VI. Rövid irodalmi szemle.

— Gróf Kún Kocsárd a szászvárosi ev. ref. tanoda főgondnoka azon iskola teljes gymnasiummá fejlesztésére s fenntartására 50,000 frt nagylelkű alapítványt tett.

— Sárospatak. Az itteni jogakadémia hallhatói helyeslik Kún Pál tanár azon fejtegetését, hogy a jogakadémia onnan Miskolcra tétessék át. Miért nem teszik át Debreczenbe inkább? hol sok mindenről, tanterem stb. nem kellene gondoskodni; s a két jogakadémia egyesülve a tanerők gazdagságával, a bölcsészetszak erősödésével, melyre támaszkodni szinte kívánatos egy jogakadémiának, — a magyar prot. felső tanügynek roppant lendületet, sőt szép felvirágzást adna.

— Nagy-Enyed. Az enyedi tanoda összes bevétele volt 1870-ben: 101,298 frt 21 kr; összes kiadás: 78,158 frt 24 1/2 kr. (Egyházi és iskolai szemle.)

Igazítandó. Az 59. lap 5-ik kikezdésben 3-dik szó „anyagilag“ javítandó anyagvilág — 60. lap 6-dik sor „és kénytelen“ javítandó ez kénytelen. — 60. lap 2-ik hasáb 8-dik kikezdés „ha ténye tökélye“ javítandó: ha lénye.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Epen most jelent meg Debreczenben ifj. Csáthy Károly könyvárúsnál s általa az országbeli mindenik könyvárúsnál kapható

Tájékozó pontok a theologia terén a magyar protestáns modernizmus és haladó orthodoxyia szembesítése.

Írta Balogh Ferencz hittanszaki tanár a debreczeni református kollégiomban. Lenyomat az „Evangyéliomi Prot. Lap“ februári két számából. 8-rét 27 l. szines boritékban füzve ára 25 kr.

Debreczen, 1877. Nyomatotta város könyvnyomdájában.

 Mellékelve Csiky „Skót szabad egyház“ 1-ső ive.